Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

Лэнин-Сталин паша вэрч кучэдалаш йамдэ лий!

Йамдэ лий

ВЛКСМ МАРОБКОМЫН органжэ
1937 ий, 4 фэвраль
№ 7 (443)

ШУКО МИЛЛИОНАН КАЛЫКЫН ПРИГОВОРЖО

Уло эл—пашаэз, колхозник, интэллигэнт-влак, мэат нунын дэнэ пырльа—пионьэр да тунэмшэ-влак ты кодшо кэчылаштэ суд залыштэ мо лиймым чот эскэрышна, колыштна. Тушто, Вэрховно Судын Войэннэ Коллэгийжэончылно родинылан измэнэ ыштышэ, вӱран бандит-влак шайкэ, ышкэвжын шакшэ прэступлэньыжым родинылан почын пуыш, ончыктыш.

Орышо пий-влакын бандит да тудын атаманжэ Иудушка-Троцкий уло илышыштышт большэвик партий да коммунизм ваштарэш, кучэдалыныт. Нуно большэвик партий ыштышэ, тӱньамбалнэ пэрвой социалист кугыжаныш ыштышэ ваштарэш—мэмнан Совэт Ушэмысэ пионьэр организацынан нумалыштмэ лӱм—Владимир Ильич Лэнин ваштарэш, кучэдалын улыт. Нуно Лэнинын ик эн лишыл учэникшэ да соратникшэ, ССР Ушэм уло калыкын туныктышо да вождь, мэмнан ачана—Сталин йолташ ваштарэш кучэдалын улыт.

Нуно мэмнан вождь-влакнан илышышт ӱмбакэ кэржалтыныт, шахтым да заводым пудэштарэдэныт, пойэзд-влакым шалатыльыч, пашаэз, йошкарармэйэц-влакым, да йочам пуштэдышт. Нуно пашаэз дэн крэсаньык-влакым Совэт правитэльствэ да коммунист партий ой ваштарэш шогалышт манын шонышт. Нуно, фашист Гэрманий дэн Йапоний Совэт Ушэм ӱмбакэ кэржалтышт манын, ала мо сэмын тыршышт. Нуно фашист кугыжаныш-влаклан тӱрлӧ сэкрэтан свэдэньым пуэдышт, нинэ кугыжанышын шпионышт ыльыч.

Нуно гэрман фашист-влаклан Совэт Украиным, а йапонийлан — Приамурйэ дэн Приморьйэм, вэс сэмын каласаш гын, уло Дальнэ Востокым чыла пойанлыкшыгэ пуаш сӧрэныт.

Нуно социалист родинылан-на измэным ыштэныт. Нуно родинынам фашист тӱшкалан ужалкалэныт!

Зиновьйэв, Камэньэв да моло бандит-влакат кодшо процэссыштэ, Пӓтаков, Радэк-влакмыт самынак, партийлан шыдэшумо да властьым ышкэ кидышкэ налшашлан тыршэнна манын гына, ышкэ прэступно пашаштым ончыкташ толашышт. Но тидэ чылажат шойакышкэ, ондалчыкыш лэктэ. Вэрховно Суд дэн ССР Ушэмын прокуроржо А. Я. Вышинский йолташ чыла тӱжвакэ лукт ыч: нинэ убийцэ-влак власть дэкэ шогалын, фашист кугыжаныш-влаклан ССР Ушэмым каткалэн-каткалэн пуэдынэшт ыльэ. ССР Ушэмыш фашист диктатурым, кум пачаш каргымэ капитализмым пӧртылтэн, элнан калыкшым Октӓбрь рэвольуцын сэнгэн налмыжэ дэч, у Сталинский Конституцэш мо возалтмэ дэч лишитлынэшт ыльэ.

Лавран убийцэ-влаклан вӱран програмыштым шукташ ыш логал. Нуно кучалтыч, шалаталтыч, да ышкэ шакшэ прэступно пашаштлан пэш чот каратлалтыч. Судын приговоржо—тидэ ССР Ушэмысэ чыла 170 миллионан калыкын приговоржо.

Социализм ыштышэ элна, тушманын шэнгын пурымыжо дэч огэш лӱд, ожсо гайак, шалатэн кэртдымэ утьос гай кугэшнэн шога.

ССР Ушэм ӱмбакэ кид шуйышо-влаклан ойго, ушэмысэ калык-влакын пиалышт да эрыкышт ӱмбакэ кэржалтшэ-влаклан ойго! Тидым ышташ тӧчышӧ йэнг пытаралтэш да млан-дэ ӱмбачнат ӱштылалт шуалтэш.

(„Пионерская правда“ гыч).

КАЖНЭ ПИОНЬЭРЫН КУМ ОБОРОННО ЗНАЧОК ЛИЙЖЭ!

(Моско оласэ 203-шо школын Орджоникидзэ лӱм. отрӓдысэ пионьэр-влакын сэрышышт)

Мэмнан элысэ чыла пионьэр-влаклан!

Пагалымэ йолташ-шамыч!

„Пионерская Правда“ газэтыштэ красноармэйэц Сэмон Лагодан мэмнан элын тушманышт-влак дэн кузэ крэдалмыжым да кузэ колымыжо нэргэн лудмэкэ мэмнан шӱмна эшэ чот пырткаш тӱнгальэ! Мэ тидэ талэ сарызым пэш чот чаманышна! А тудын шольыжо—Иван Лагодан Совэт границым аралаш изажым алмаштэн шогалмыжлан, пэш чот йывыртышна. Адак красноармэйэц Баранов Василийын гэрой пашажэ нэргэн лудын лэкна.

Рвэзэ-шамыч! Мэмнан тыгай талэ лӱддымӧ лиймына моткоч шуэш! Шуэш альэ жап, мэ тидым умлэна, тунам вара мэат лӱдшӧ-влакын тэстэж гыч улдымынам раш ончыктэна.

Рвэзэ-шамыч, мэмнан ӱмбак фашист-влак кэржалтыт гын, ышкэнан эллан мэмнан пионьэр-влак кокла гыч кӧ мо дэн могай пайдам ыштэн кэртэш, мэ вот ындэ шоналтышна. Винтовко дэн кузэ луйаш кӱлэш, сусыргышо-влаклан пэрвой полышым кузэ пуыман, газ дэч да кӱшӱчын йуж гыч кэрылтмаш, кэржалтмаш дэч кузэ аралалтшашым чыла пионьэр-влак шинчат мо? Развэдкышкэ кишкэ гайэ нушкын пурэн, тушман отрӓдын кышажым палэн моштат мо? Сигнал пумашым кучэдалмаштэ, ваш-кыл кучымашым тунэмыныт мо? Ийын, пуш дэн кайэн, сайын куржын кэртыт мо? Ик мут дэн каласымаштэ пашалан да элнэм аралаш йамдэ улыт мо?

Чыным каласаш кӱлэш,— тыгай пионьэр-влак альэ шагал улыт. Ончалзайан, школыштыда, урэмыштэ кунар пионьэрдан онгыштыжо „БГТО“, „Ворошиловский стрелок“, „ПВХО“, моло значок-влак койыт.

Мэ ындэ ышкэнан отрӓдыштэ физкультур, спорт, оборонно пашалан чот пижаш пэнгыдэ ойым пидна. Мэ гын, мом ойлэна, тудым шуктэна. Отрӓдыштына иктаж могай значоклан гынат нормым пуыдымо ик пионьэрат укэ. Кок значоканат улыт. А вот мэ визытын кум значоклан нормым тэмэн улына; онгыштына „Ворошиловский стрелок“, „ПВХО“, „БГТО“.

Совэт властьын 20-шо ийдалыкшэ мартэ, мэмнан отрӓдысэ чыла пионьэр-влак кум значокан лийыт,—манын мэ мутым пуышна. Но альэ тидэ чылажак огыл. Мэмнан отрӓдыштэ авиомодэльым ыштат, топографийым тунэмыт, хоккэй дэн йэчызэ-влакын командышт улэ. Тачэ кэчылан мэмнан чыла пионьэр-влак спорт пашалан чот пижыныт.

Ындэ вот, рвэзэ-шамыч, мэ тэндам ӱжына: мэмнан дэкэ, ушныза!

Совэт властьын 20-шо ийдалыкшылан кажнэ пионьэрын, пионьэркан онгыштыжо кум значок йылгыжшэ. Ышкэнан шочмо элнам йӧратымэ дэн пырльак эл аралашат, мэ тудым чакныдэ, уло вийнам пыштэн йамдылалтына. Мэмнан ӱжмашна вот лач тидым ончыкта.

Лэнин-Сталинын пашажэ вэрч кучэдалаш йамдэ лийза!

Отрӓдын шӱдымыжӧ почэш тэндан йолташда—значкист-влак: Блинова Тоньа, Штэйн Лиза, Моисэйэва Лиза, Попов Льоша, Иаковльэв Шура.

Полшэна

„Красный пахарь“ колхоз (Ронгго район) испан йоча-влаклан 18 тэнгэм погэн пуэн.

П. Бусыгин.

Испан правитэльствэнвэ в ойскан рвэзэ бо йэцшэ. (Сойузфото).

ФАШИСТ БАНДИТ-ВЛАКЛАН СОВЭТ МЛАНДЫШТЭ ВЭР ЛИЙМАН ОГЫЛ!

Мэ, Йошкар-Оласэ 1-шэ №-ан тӱнгалтыш школышто тунэмшэ-влак, шакшэ троцкист бандит-влакын—Пӓтаковын, Сэрэбрӓковын, Сокольниковын, Радэкын, молынат вӱран, шакшэ, тушман пашаштымыштлан Вэрховно Судын тыгай пунчал лукмыжлан путырак куанышна. Совэт элыштына врэдитэль, фашист бандит-влаклан вэр лийын огэш кэрт! Пӓтаков, Сэрэбрӓков, Муралов, Лившиц, Шэстов, Кньазэвмытым, чылажэ луаткум йэнгым лӱйаш пунчалмэ. Тыгай пунчалым чот саламлыдэ кодаш ныгузэат огэш лий!

Кашникова К., Вэликовский, Горбунцова Н., Соколова М., Бусыгина Г., Цапайэва М.

АНТИСОВЭТ ТРОЦКИСТ ЦЭНТРЫМ СУДИТЛЫМЭ ПРОЦЭСС

НУНЫЛАН ИК НАКАЗАНЬЭ ГЫНА ЛИЙЫН КЭРТЭШ—

ЛӰЙАШ, ПУШТАШ!

Кугыжаныш обвинитэль-ССР Ушэм прокурор А. Я. ВЫШИНСКИЙ йолташ мо нэргэн ойлэн

Троцкизм — фашизмын ончыл отрӓдшэ

Кумло ий утла Троцкий дэн троцкист-влак большэвик да Лэнин дэн Сталин ваштарэш кучэдал толыч. Лэнин дэн Сталинын эн нэлэ жапыштэ большэвик партийым ыштымышт годым, 1904 ийыштэ Троцкий ышкэ брошурыштыжо Лэнин ӱмбак кэрылтэ, капиталист-влак ваштарэш кучэдалмаш гыч пролэтариатым шӱкалын шуаш толашышт.

1915 ийыштэ Троцкий ик элыштэ социализмым ышташ лиймэ нэргэн Лэнинын туныктымыжо ваштарэш кучэдалэш.

Троцкий дэн троцкист-влак пашазэ движэньыштэ эрэак капиталист агэнтур лийыныт. Кызыт нуно ончыл фашист отрӓдыш, фашизмын штурмовой отрӓдышкыжэ савырнэныт.

1926-1927 ийлаштэ троцкист-зиновйэвэц бандэ, крэсаньыкым чотырак тэмдалаш, крэсаньык-влакым йорлэштараш йӧным луктыч. Нуно чынжымак пашазэ дэн крэсань-влак коклаштэ кылым кӱрлаш тӧчышт.

Мэмнан партий, пашазэ класс, мэмнан чумыр калык троцкист-зиновйэвэц-влакын планыштым кӱрлын шуышт. Мэмнан калык Троцкийым ышкэнжымат Совэт мландэ гыч поктэн колтыш. Тудын полышкалышэ - шамычшым партий гыч пургэд луктын кышкымэ.

1926-1927 ийыштак троцкист да зиновйэвэц-влак совэт власть ваштарэш шыпак кучэдалаш тӱҥалыч. Ош офицэр-влак дэн родым ыштэн, типографийым ыштэн Совэт Ушэм ваштарэш дэмонстрацилан йамдылэныт.

Лу ий эртыш, кузэ нинэ шакшэ-шамыч вик врэдитэльствэ, измэнэ, шпионаж пашашкэ шогалыныт, тидым мэ раш ужна. 1931 ийыштак Сталин йолташ тыгэ ойлэн ыльэ: „Чынак троцкизм коммунизм ваштарэш, Совэт власть ваштарэш Совэт Ушэмыштэ социализм ыштымэ ваштарэш кучэдалшэ — контррэволюционно буржуазийын ончыл отрӓдшэ".

Да, нинэ суд тэҥгылыштэ шинчышэ господа-влак,—чынак,—фашизмын ончыл отрӓдшэ улыт.

Маскыштым кушкэд налмэ

Пӓтаковат, Радэкат, Сэрэбрӓковат, Сокольниковат, Богуславскийат пэш кужу жап мартэ ышкэ тушман чурийыштым, кӧргӧ чонышт шылтэн, кокытэ ончыктэн, шойыштын илэныт.

Кӧ тугай Пӓтаков?

1915 ий гычак тӱҥалын Бухарин дэн, Троцкий дэн пырльа Лэнин ваштарэш, большэвик партий ваштарэш ик кана вэл огыл шогалын.

1918 ийыштэ Пӓтаков да тудын шайкыжэ эсэр-влак дэн пырльа Лэнинын арэстоватлэн, властьым ышкэ кидыш налын, Совнарком вуйлатышылан Пӓтаковым ышкэжым шогалташ тӧчэн коштыныт.

Пӓтаков нэргэн мом ойлышна, Радэк нэргэнат утларакшым тудымак ойлаш логалэш. Радэкат Лэнин ваштарэш рэволюцэ дэч ончычат, варажат ик кана вэлэ огыл ваш шогалын. Тидэ Радэк 1926 ийыштэ мэмнан элыш социализм ыштымэ нэргэн Лэнинын тэорийжым тӱрлӧ сэмын койдарэн воштыльэ.

Сокольников 1918 ийыштэ тудо Лэнин ваштарэш шогалэш. 1921-1924 ийлаштэ партий ваштарэш кучэдалэш. 1925 ийыштэ, тудо совэт властьын озанлыкшэ тошто корно дэнак кайыжэ манын, тӱрлӧ йӧным кычалэ.

Сэрэбрӓков, Муралов, Дробнис, Богуславский, Лившиц йӓтыр ийым Лэнин ваштарэш кучэдалмашэш пыштэныт, эртарэныт.

„Нуно социализм ваштарэш кужун пэнгыдын да пэш шакшын кучэдалыныт. Кызыт нуным осал паша ыштымашэшыштак кучымо. Пыгартыш маскыштым нунын ӱмбач кушкэд кудалтымэ. Нунын калык тушман улмышт, вэс эл развэдкэ агэнт лиймышт, пэш шакшэ йэҥ кашак улмышт чарашкэ лэктэ"—манэш Вышинский йолташ.

Политик партий огыл, а прэступник бандэ

Пӓтаков, Радэк, Сокольников да нунын кид йӱмалысэ таҥышт суд ончылно тыгэ ончыкташ тӧчышт: пуйто нуво ала могай партий, альэ политик группо улыт, пуйто нуным судиташат ок лий.

Чынжымак гын, нунын нимогай партийнэ тӱсыштат лийын огыл.

„Тидым умылаш йӧсӧ огыл. Нуно политик партий огытыл,—манэш Вышинский йолташ.—Нуно—уголовно прэступник бандэ вэлэ улыт. Пич йӱдыштӧ кастэн йа фин кӱзӧ дэнэ кугорно ӱмбалнэ озаланышэ бандит-влак дэнат ойыралалт огыт шого, эн сайжэ годымат, пычырик вэлэ ойыртэмалтыт. Тидымат умылаш йӧсӧ огыл."

Политик партий лийэш ыльэ гын, тудо ышкэ програмыжым массэ дэч ок шылтэ ыльэ. Политик партий ышкэ програмжым калык дэч нигунам ок шылтэ, а програмжым утларак вэлэ калыклан каласкала. А тидэ „партий", ышкэ манмыштла, калык дэч лӱдын шылташ тӧчэн. Моланжэ палэ, нунын „програмыштым" калыкын ужмыжат огэш шу.

Нуно ала могай „кэлшымаш" нэргэн кутыркалыт. „Тидэ кэлшымашышт мланэм,—манэш Вышинский йолташ,—Крыловын „Лев на ловле" басньыжым шарныктэ. Басньыштэ пий, лэв, пирэ дэн рывыжын ваш кэлшымышт нэргэн—йанлыкым пырльа кучаш, „ойым пидмышт" нэргэн ойлалтэш. Рывыж шордым кучэнат, пайлаш (ужашлаш) тӱҥалыныт. Тэвэ тунам „кэлшышэ могыр" гыч иктыжэ тыгэ пэлэштэн: тидэ ужашыжэ договор почэш мыйын лийшаш. Тидыжэ нэргэн ӱчашышашат укэ: мый лэв улам, сандэнэ тудат мыйын. Тидыжат мыйык—вэт мый эн вийан улам. А тэвэ тидэ ужашлан кӧ гына копажым шуйалта, тудо вэр гычшэ чонан ок тарванэ. (Воштылмаш).

Тидэ „ой пидмаш" тэндан кэлшымыда дэн иктэш пэш толэш, титаклымэ господа-влак, гэрман дэн йапон фашизмын господа офицэржэ-влак.

Нуно мом ыштынэшт улмаш?

Нинэ бандит-влакын програмышт вара могай улмаш? Нуно ССР Ушэмым пытарэн, тошто гайак капиталист властьым пӧртылташ тыршэныт. Тунам вара властьын озажэ нэмыч дэн йапон фашист-влак лийыт манын шонэныт. Нуно тышкэ вик, шинча ончэнак кайэныт.

Тыгэ фашист эл-влаклан ССР Ушэм ваштарэш сар йамдылаш полшэныт да сарэш ССР Ушэмым пытарымым пэш вучэныт. Тыгэ нуно мэмнан элын эн сай заводшо-влакым вэс эл капиталист-влак кидыш пуынэшт улмаш. Нуно колхоз-влакым шалаташ, совхоз-влакым йӧршэш пытараш, трактор дэн моло тӱрлӧ йал озанлык машин-влакым посна озанлык-влаклан пуаш тыршэныт.

Нуно Сталинский Конституцийэш сэрымэ совэт дэмократийын сэҥымашышт-влакым пытараш тӧчэныт. Совэт Ушэмым пайлаш—Украиным Гэрманийлан, Приморьйэ дэн Приамурьйэм—Йапонийлан пуаш тыршэныт.

Нинэ троцкист-бандит тӱшкан чыла планжэ тэвэ тыштэ. „Тидэ програмэ—тошто илышыш шупшмашым, пашазэ дэн крэсаньыкын чыла сэҥэн налмыштым пытармашым, социализмын сэҥымыжэ дэн социалист стройым ликвидироватлымашым ончыкта"—манэш Вышинский йолташ. Нуно пашазэ классым ожсо гай кулыш савыраш, капиталистын шинчырэшыжэ шынчырлаш тыршэныт. Нуно йалышкэ угычын кулакым, помэщик-влакым пӧртылтэн кулак властьым ышташ тӧчэныт.

„Тидэ програмэ троцкист-контррэвольуционэр-влакын ончымашышт вэлэ огыл, совэт элыш кэрылт ончэн шогышо вэс эл агрэссор-влак дэнат—тидэ кылдалт шогэн"—манэш Вышинский йолташ.

Сэҥымашым йамдылэныт

Нинэ бандэ-влак ССР Ушэм ваштарэш сарым йамдылэныт. Вара тиды сарэш ССР Ушэмым сэҥэн, властьышкэ ышкэ толнэшт да, элыш капитализмым уэш пэҥгыдэмдынэшт улмаш.

Нинэ троцкист бандэ влак шкэ прэступно пашаштышт властьым сар дэч посна толын кэртдымышт тым ончылгочак раш палэныт.

Тидланак нуно моло фашист эл-влак дэн ваш кэлшэн, ССР Ушэм ваштарэш сарым йамдылэныт. Мэмнан элнам йомдарашлан, нуно ты сарлан пэш талын йамдылалтыныт. Нунын ончыктымашышт, тидэ сар 1937 ийыштэ тӱҥалшаш улмаш. Тыгэ троцкист-влак мэмнан элнан оборонно срэдствыжым ты сарэш чот пэрэн, талэ Йошкар армийнам вара кидэш кодаш тӧчэныт. Троцкист-бандит-влак чыла тидэ шакшэ пашаштым Пӓтаков дэн Ратайчаклан закрытэ судэбнэ засэданьэш ойлашышт вэрэштэ.

Ту сарэш ССР Ушэм тэмдалалтмашыш шужо манын, нинэ измэнник-влак врэдитэльствэ корныш шогалыныт. Шогалынышт да сайын шонэн пыштымэ, расчотан план почэш врэдитэльствым ыштэн шогэныт. Пӓтаков ончыктымо гыч, пэш кӱлэшан вэрэш кугу энгэк-влакым ышташ Троцкий кӱштэн шогэн улмаш.

Сандэнак нинэ врэдитэль-влак заводлам, шахтылам пудэштарылыныт, воински пойэзд-влаклан крушэньым ыштылыныт. Шахтылаштэ пашазэ-влакым газ дэнэ шуко тӱнчыктарэныт.

Сар тӱҥалэшак гын, нуно войэннэ завод, склад, йошкарармэйэц-влаклан кочмо-йӱмӧ вэрлаштым йӱлатылаш, тугак йошкарармэйэц-влак каймэ вагон-лам заразнэ бактэрий-влак дэнэ чӧрландараш йамдылалтыныт. Нимогай прэступно паша ончылнат нинэ шайкэ-влак чарнэн огытыл.

Шпион дэн тэррорист-влак

Тидэ антисовэт троцкист цэнтр вэс эл развэдкылан полшэн шогашлан чарныдэ шпион пашам ыштэн шогэн.

Кньазэв, Лившиц, Ратайчак, Шэстов, Строилов, Пушин, Грашэ—нинэ чыланат шпион, Гэрманий дэн Йапоний развэдкын агэнтыштлак улыт. Нинэ чыланат мэмнан тушманна-влаклан свэдэний-влакым йышт пуэн шогэныт. Тидын дэн нуно ССР Ушэмын вийжым пушкыдэмдаш тӧчэныт.

Суд слэдствий гыч пэш раш—тэррор паша нунын антисовэт троцкист цэнтрыштэ лэктдэ шогэн. Нинэ бандит-влак мэмнан вождьна-влакым пуштэдаш йамдылалтыныт. Чыла тидэ указаньэ-влакым Троцкий чарныдэ пуэн шогэн. 1932 ийыштат „Сталиным погэн налаш", —манын Троцкий кычкыралын. 1934 ийыштэ „Бюллетэнь оппозиции" лӱман бӱллэтэньын 36-37 номырэшыжэ совэт власть ваштарэш тэррор кӱлэш манын викак возымо. Чыла тидэ докумэнт-влак дэнэ ончыктымо,—манэш Вышинский йолташ.

Тидын дэч вара Вышинский йолташ Сталин, Молотов, Орджоникидзэ, Постышэв, Косиор, Йэжов йолташ-влак ваштарэшат тэррор йамдылмыштым раш ончыктэн пуэн.

ХРОНИКЭ

Антисовэт троцкист цэнтр паша дэнэ 1937 ий 30 йанварьыштэ ССР Ушэм Вэрховно суд Войэннэ коллэгийын лӱйаш судитлымэ приговоржым 1937 ий 1 фэвральыштэ илышыш пуртымо: Г. Л. Пӓтаковым, Л. П. Сэрэбрьаковым, Н. И. Мураловым, Я. Н. Дробнисым, Я. А. Лившицым, М. С. Богуславскийым, И. А. Кньазэвым, С. А. Ратайчакым, Б. О. Норкиным, А. А. Шэстовым, И. Д. Турокым, Г. Е. Пушиным да И. И. Грашэм лӱймӧ. (ТАСС).

Молан договор ок тэргалт?

Мэмнан Йыван-Сола пэлэ кыдалаш школышто (Кужэнэр район) тунэмшэ-влакын иктэвэсэ дэнэ кузэ тангасымыштым палашлан альэ ик канат договор тэргалтын огыл. Йужо тунэмшэ-влак договор нэргэн ойлаш тӱҥалыт гынат, туныктышо-влак: „тачэ урок дэч вара тэргэна" маныт да, урок дэч вара нунын тӱсыштымат от уж. Молан договор ок тэргалт?

2-шо могыр „Йамдэ лий".

КУГУ РУШ КАЛЫК

Совэт Ушэмын куатшым, чапшым сбрастарэн шогышо луатик рэспублик коклаштэ Российскэ Совэтский Фэдэративнэ Социалист Рэспублик ўжара гай волгалтын шога.

Артэк гычын Арктикэ мартэ, Лэнинград гыч Владивостокыш шумэшкэ, тудын мучашдымэ мотор мландыжэ шарлэн кийа. Луатшым автономно рэспублик да куд автономно область Российсэ Фэдэрацыш ушнэн шогат. РСФСР-ыштэ илышэ шуко тўшкан тўрлб калык фэдэрацыштэ улшо 78% кугу руш калык дэнэ пырльа ик йэш гай ваш кэлшэн илат.

Кугу руш калык да ондакшым руш пашазэ класс, Сталин йолташ манмыла, тўньаштэ талэ рэвольуционно калык кугыжа ваштарэш, фабрик оза, помэщик-влак ваштарэш эн ончычак тарванэн. Руш калыкак мэмнан шочмо элын, моло калыкыштлэнат пызырналт орлэнэн илымаш гыч утаралташ полшэн.

Граждан сар годымат, мэмнан родинныштэ у пийалан илышым ыштымэ жапыштэ, варажат, кугу руш калык иза-шольо сэмын ожно ындыралтшэ, почэш кодшо калыклан полшэн да ончыкшат полша.

„Чап руш калыклан!
Илат вэт кугу калык!—

вот тыгэ грузин калык Сталин йолташлан возымо письмаштыжэ воза.

Ожно помэщик руш калыкым тага тўкыш ишыктымэ гай кугыртэн ыльэ. А фабрикантшэ руш пашазэ-влакым пийалдымэ, пычкэмыш илышыш шўдырэн пуртэн ыльэ. Романов кугыжа кашакын вўр йоктарышэ пий тўшкажэ калыклан ласкан шўлалташыжэ эркым пуэн огыл, чыла илышэ чоным каргэныт.

Но тугэ гынат, тидэ калык чаплэ, вийан культурым ыштэн, пўтынь айдэмэ тукымлан Ломоносов, Радищэв, Пушкин, Бэлинский, Доброльубов, Чэрнышэвский, Мэчников, Мэндэлэйэв, Павлов, Лэв Толстой, Рэпин, Горький гай кугу ушан, тўньа культурын чолга шўдырышт-влакым шочыктэн кэртын. Руш калыкак уло тўньалан мландым пужэн ыштышэ кугу он—**Владимир Ильич Лэнинным** пуэн.

„Мыланнэ, кугу руш пролэтарлан, национальнэ куанымаш дэн кугэшнэна гын, осал мо вара?—возэн Лэнин.—Конэшнэ, укэ! Мэ ышкэнан йылмынам, ышкэ шочмо мландынам йбратэна"...

1917 ийын Октьабрыштыжэ большэвик партийын организовайымэ руш пашазэ-влак чыла пызырналтшэ калык полшымо дэнэ кугыжан стройым сўмырал кудалтыш, „калык-влакын тўрмажым" шалатэн кышкыш.

Тошто Россий олмэш мо гына ышталтын, лачак тушто кызыт руш калык эн вийан, эн ончыл калык сэмын ила.

(„Пионерская правда" гыч).

ПИОНЬЭР-ВЛАК, ХУЛИГАН-ВЛАКЫМ СОРЛЫКЛАШ ШКОЛЛАН ПОЛШЫЗА!

ИК КЭЧЫШТЭ КУД ПИСЬМА

Мутат укэ, рэдакцышкэ шуко сэрыш пура. Дэткорна-влак школыштo хулиган-влак шукэммым увэртарат. Чын, 1-шэ фэвральыштэ тыгай сэрыш чылажэ кудыт пурэн. Иужо школлаштэ пўтынь классымат хулиган-влак вуйлатат. Мэдвэдсола (Иошкар-Ола район) пэлэ кыдалаш школыштo V-шэ классын старостажэ Плотников Миклай туныктышо-влакым ок пагалэ, вурсэдалэш, лўмдылэш. Тунэмшэ-влакым кыра. Мэ йодына: а пионьэр звэна дэн отрадшэ кушто улыт? Очыни, нуно хулиган-влак дэч лўдыт. Садлан 5-шэ классыштэ хулиган-влак кэчын шукэмыт. 5-шэ класс тунэммаштэ койын варaш кодэш. Плотников дэч посна Стольаров Мачвий, Изибайэва Ану, Шабдаров Андрий, Стольаров Сану—нинэ хулиганвлакшэ кузэ лийыныт? 5-шэ классэш, пионьэр звэна ончылан. Пионьэр-влак хулиганшамычым сорлыклаш огыт шонo. Нуно мом ончат?

Дэткор эн сай пионьэр, отличник лийман. Мэмнан тыгай дэткорна-влак йатырын улыт. Мутлан: Фэдотов Йыван, Анисимова Майрук, Иаковльэв Йыван, Бабин Миклай, молат. Тыгак дэткор-влак коклаштэ хулиган-влакат улыт. Шукэртэ огыл Кой-сола пэлэ кыдалаш школ гыч (Шэрнур район) Иванов Иыванын вурсышна. Тудо кок кана „Иамдэ лий" газэт гоч уло рэспубликысэ пионьэр-влак ончылан „мый отличнэ тунэмаш тўнгалам" манын мутым пуыш. Арам сбрыш. Ышкэ мутшылан пионьэр сэмын оза ыш лий. Хулиганыш лэктэ. Тунэммаштэ вараш кодэш.

Тэвэ дэткор Шинов Миклай нэргэн лудса. Пионьэр йолташышт-влак тудым вурсат. Чын вурсат.

Иатыр вэрэ пионьэр организацэ-влак хулиган-влак ваштарэш пэш лушкыдын кучэдалыт. Хулиган-влаклан вуй пудымо, нунын дэч лўддымб пионьэр-влакат улыт. Тэвэ Волков мом воза: „Мэмнан 4-шэ классыштэ дисциплиным пудыртылшо, тунэмаш мэшайышэ-влакат улыт (Сэмонов Льони, Пэтухов Саньу). Но мэ нуным вашкэ гына сорлыклышна. Нуно кумытын улыт ыльэ. Мэ нунын нэргэн пырдыж газэтыш возышна, вожылтарышна. Нуно тбрланышт. (М.-Турэк школ гыч).

Пионьэр-влак тэат хулиган-влаклан вуйым ида пу, чоткыдын сорлыклыза!

22 тунэмшылан 49 экзэмпльар газэт

Азйал пэлэ кыдалаш школын (Морко район) 7-шэ классыштэ тунэмшэ-влак чыланат газэтым налын, лудын шогат.

Тидэ классыштэ чылажэ 22 йоча тунэмыт. Нуно кызыт 49 экзэмпльар тўрлб газэтым налыт, 49 экзэмпльар гыч 20-шо „Йамдэ лий" мийа.

Йоча-влак коклаштэ газэт шарымэ пашам химий дэнэ туныктышо Бэкэшэв йолташ уло кумылжым пыштэн пашам ышта.

Гр. Баж-в.

ПАГАЛЫМЭ РЭДАКТОР!

Шинов Миклай „Йамдэ лий" газэтын дэткоржо. Но мэ, пионьэр влак, Шиновым дэткорлан огына шотло. Тудо хулиган. Йолташыштвлак дэн да йэшыж дэн эрэак шакшэ ок кўл мут дэнэ вурсэдалэш, лўмдылэш монь. Аракам йўэш, карт дэн модэш. Сай йолташ огыл. Тэвэ тудо 27-шэ йанварыштэ лэкшэ „Йамдэ лий" газэтэш „Кугу намыс" лўман Иванов Сэргэй нэргэн шойак заметкым возэн. А Сэргэйжым тудо ужынжат огыл. Тудэ арам шойыштэш. Шинов пионьэр, дэткор. Кажнэ дэткорлан пионьэр, отличник лийман. А Шинов могайэ? Мутат укэ, тудо сай пионьэр огыл. Мэ йодына: Шинов Миклай дэткор лийын кэртэш мо?

Звэнигэ район, Кугу-Шигак пэлэ кыдалаш школын 7-шэ классыштэ тунэмшэ пионьэр-влак: ДЭРЖАВИН Й., ФЭОДОРОВ Н., ИВАНОВ Н., АЛЭКСЭЙЭВ Н., ИВАНОВ И., ШУМИЛОВ П.

ШКОЛЫШТО*)

Альоша Саша дэнэ пырльа кайэн ок кэрт. Альошан ушыштыжо—вэс шонымаш: тудо кугу ош поңдашан офицэр лийаш шонэн пыштэн. Йыгырэ суртышто могай офицэр ила, Альоша тугай лийаш шона. А тидлан тунэмдэ ок лий. Альоша Сашалан шкэ планжым каласыш, тудат изишак шоналтышат, кэлшыш:

— Тидат пэш сай. Тый офицэр лиймэшкэт мый атаман лийын шуам. Тунам вара тыланэт мыйым кучаш пэрна, мэмнан кокла гыч кб гынат иктыжэ вэсыжым пуштэш, альэ пльэнын налэш... мый тыйым пушташ ом тўнгал.

— Мыйат огым.

Тыгак ойыштын пэнгыдэмдат.

... Сашам тўкалмым чарнышт, шкэ дэкыжэ колтышт. Альошам аваж дэкэ колтат. Аважэ Альоша дэч сайын, тыршэн тунэмаш тўнгалаш мутым нальэ. Чынжымак, тидэ мут уто ыльэ. Молан манаш гын, Альоша тунэммэ дэч вуйым ок шупш, тудо Сашан пашашкыжат арамак варнэн, но тудым школжак сайын вашлийын огыл.

Альоша школышко авамын пашмакшым, куваважын кофтыж гыч пужэн ургымо пальтом да нарынчэ тўсан тувыр дэн, йолаш энгыраш жым „выпуск" колтэн чийэн толын. Тидлан тудым вигак вошт ылаш тўнгалыныт, нарынчэ тувырым чийымыжлан „бубновый туз" лўмым пуэныт. Рвэзэ-влак дэнэ вара тудо вашкэ кэлшэн шуо, но туныктышо дэн поп тудым йбраташ ышт тўнгал.

Туныктышо шапалгэ тўсан, чара вуйан айдэмэ. Нэржэ гыч чарныдэ вўр йога. Классыш толмыжо годым нэрышкыжэ мамыкым шўшкэш. Ўстэл тбрыш шинчэшат, мангалан урокым йодыштэш. Кэнэта пэл шомакэш чарна да нэржэ гыч вўран мамыкым луктын, вуйжым рўзэн-рўзэн ончэн шинча.

Ала кунар кэчым Альоша пэрвой отдэльэныштэ, ончыл пар тыштэ, туныктышын ончылныжак шинчэш. Тушто шинчэн чыташ ок лий туныктышо чарныдэ мангалана:

— Пэско-ов, тувыртэтым ваштaлтэ! Пэско-ов, йолэтым ит тарвaтыл! Пэсков, йолэт гыч ок вўд йогэ эн!

Туныктышын тыгэ кычырталтымыжлан Альоша орадым ыштылын кўсынжым савыра. Ик кана Альоша кылмышэ пэлэ арбузым муэшат, кбргыжым пўчкын луктын шуыш да пэлэ пычкэмыш пбртончылан омсан олдырчашкыжэ шўртб дэнэ кылтэн сака. Туныктышо омсам почэш—арбуз ком кўшкб кўза, омсам тўчын колта—арбуз туныктышын чара вуйышкыжо ушалалт шинчэш. Альошам туныктышын запискыжэ дэн пырльа сторож мбнгыжб нангайа. Альошалан адакат пэш чот логалэш.

Вэс канажым Альоша туныктышын ўстэл йашлыкышкыжэ туржмо тамакым шава. Туныктышо ўстэл йашлыкым почын колта вэлэ—чарныдэ пэшак чот тўрвынчаш тўнгалэш, чытэн ок кэрт класс гычат лэктын кайа. Тўрвыч кайшэ туныктышат шкэ олмэшыжэ курскажым—офицэрым колта. Тудыжо уло класслан „Боже царя храни" дэн „Ах, ты, воля, моя воля" мурым мурыкташ тўнгальэ. Кб йонгылыш мура гын, вуйжо гыч линьэйка дэнэ лочка вэлэ—пэш сбралын пэрэн колта, пэрмыжэ талын шокта, но вуйым чот ок корштыктарэ.

(Умбакыжэ лийэш).

*) Умбакыжэ. Тўналтышыжэ кодшо №-што.

Шиновлан намыс!

Шинов Миклай газэтыш шойам возгала. Ик кана тудо „Смирнов лавран коптэш" манын Смирновым, сайын тунэмшым шойаклэн возыш. А Шинов ышкэжэ гын, арун ок илэ. Кнагам пэш шотдымын, пурaкыштэ пбрдалтара.

Мэмнан шонымаштэ Шинов дэткор лўмым нумалын огэш кэрт.

„Иамдэ лий" газэтын дэткоржо-влак:

Марьин Миша, Нордов Васлий.

3-шо могыр „Йамдэ лий".

12

Мыйын блок-нотэм

„Интэрнационал“ мурым кö сэрэн?

Потьйэ, Эжэн 1816—1887 ий коклаштэ илэн. Тудо француз калык пашазэ-поэт улмаш. Шкэ жапыштыжэ шуко рэволюционно муро-влакым сэрэн. 1848 ийсэ рэволюцыштат участник лийын. Париж Коммунынат кугу дэатэльжэ лийын да, баррикадлаштэ чот кучэдалын. Париж Коммун тэмдалалтмэ дэч вара „Интэрнационалым“ сэрэн кодэн.

Пароходым кö ыштэн?

Пэрвой пароход 1807 ийыштэ Йӱдвэл Амэрикэш ышталтын. Тудым Фультон ыштэн.

Паскаль нэргэн

Паскаль, Блэз 1623—1662 ий коклаштэ илэн. Тудо француз. Матэматик, физик, философ улмаш. Йоча жапыштыжак матэматикэ дэнэ пэш талылыкшым ончыктэн да, Йэвклидан „Начал“ лӱман 1 книгажын чыла тэорэмыжым шкэ эрыкшэ дэнэ доказатлэн ончыктэн. 16 ийашыжэ годымак научно книга-влакым сэрэн. А 18 ийыштыжэ счотно машиным шонэн луктын.

Планэт-влак нэргэн

Планэт—тидэ каваштэ коштшо тэла-влак (нэбесные тела). Нуно Кэчэ йыр пӧртытт. Ышкэныштын волгыдылыкышт укэ. Нуным Кэчэ волгалтарэн шогышо дэнэ гына мэмнан шинчаланна волгыдын койыт.

Шукэртэ ий ожно планэт визыт шотлалтын. Тышкэ Мэркурий, Вэнэра, Марс, Йупитэр, Сатурн пурэныт. Нинын коклаш кок тунамсэ учоный-влак шинчыдэ Кэчэ дэн Тылзымат пуртэныт.

Нинэ планэт-влакын Кэчэ йыр кузэ, могай вий дэнэ пӧртыт, кö нуным пӧртыка—тидэ тунамсэ учоный-влакым пэш брыктарэн.

17-шэ курым мучашэш гына тидым Ньйутон доказатлэн. Кэчын шкэ йыржэ пӧртын шогышо планэт-влакым ышкэдэкыжэ шупшын шогышо вий уло да, тудын пӧртмӧ дэн пырльа тидэ вий дэнэ моло планэт-влакат пӧртыт мэнын Ньйутон.

Нуно—примэр улыт

Мэдвэдьэво пэлэ кыдалаш школышто (Йошкар-Ола район) 350 тунэмшылан сэнтьабр тылзыштэ улыжат 7 экзэмпльар газэт вэлэ толэш ыльэ. Тидын дэч вара тунэмшэ-влак коклаштэ воспитатэльнэ пашам сай колталтэ. Кызыт 350 тунэмшэ чыланат „Йамдэ лий“-м налыт.

Сӱрэтыштэ: Йошкар-Оласэ 6 шо № ан школын 7-шэ „Б“ классыштэ тунэмшэ отличница Н. Суворова.

Йошкар.Оласэ № 6-ан школын 3 классыштэ отличнэ тунэмшэ Колэсников Гэрман.

РЭСПУБЛИКЫШТЭ

Пытартыш увэр гыч

Физкультур дэн спорт пашам ончышо комитэт тэний 10 фэвраль дэн 5 март коклаш йоча-влакын войэннэ-физкультур сорэвнованыштым эртараш палэмдэн. МАССР Исполком прэзидиум тидын дэнэ кэлшэн. Садлан райисполком-влаклан тидэ паша нэргэн кангашат, физкультур организацэ-влаклан сорэвнованым эртарымаштышт полшаш шӱдэн. Тидэ пашаш калык туныктымо пöлка да осоавиахим ушалтыт.

Физкультур спартакиадэ

Ронго сэлаштэ (район рӱдӧ) йанварьын 24-25-шэ кэчылаштыжэ йоча физкультурник-влакын йэчэ дэн да коньки дэн спартакиадэ (тангасымаш) эртаралтэ. Иэчэ дэн коштмаштэ Ронго кыдалаш школ гыч 13 ийаш Суворов Анатолий ышкэ мастарлыкшым ончыктыш. Тудо 3 киломэтрым 14 минут 41 сэкунд жапыштэ кошто. Крылова Катьа (13 ийаш) 16 минутат 15 сэкундышто 3 киломэтрым коштын сэнгыш.

Спартакиадыштэ йэчэ дэн пэрвой вэрым Ронго кыдалаш школын командыжэ нальэ. Тидэ командылан 35 тэнгэ пöлэкым пуышт.

Виноградов О.

Эл аралаш йамдылалтына

Мэмнан осоавиахим кружокна пашам сай ышташ тӱналья. Кызыт винтовкын ужаш-влакшым лончылышна, тунэмна. Тэлэ йӱштыштӧ противогаз дэн кошташ тунэмына. Чӱчкыдынак йэчэ дэнэ ӱчашэн мунчалтэна. Кружок вуйлатышэ комсомолэц Самариэв пашам пэш йöратэн ышта.

Фонарьов Миклай.

Шэрнур район, Кугу-Шокшэм пэлэ кыдалаш школ.

Шашкэ турнирым эртарышна

Мэ, 25-шэ йанварьыштэ шашкэ турнирым эртарышна. Турнирым туныктышо Иагэльдин А. С организоватлыш. Турнирыштэ 3 класс модо. Кум класс гыч 9 йэнг сай модшылан лэктэ. Нинын кокла гычшэ Ибрайэв Костий эн сай модо.

Фонмик.

Мэмнан Кӱптӱр пэлэ кыдалаш школышто (У Торйал район) шашкэ турнир эртаралтэ. Турнирыштэ 7 йэнг модо. Пэрвой вэрым Калинин Анатолий нальэ—7 партий гыч 6 очком погыш. Кокымшо вэржым Иванов Васлий нальэ, тудын 5,5 очко.

◆ ◆ ◆ ● ◆ ◆ ◆

ПРОИСШЭСТВИЙ

26-шо йанварьыштэ Руш-Кукмор пэлэ кыдалаш школышто (Йошкар-Ола район) 7-шэ классыштэ тунэмшэ Волков Микал дэн 6-шо классыштэ тунэмшэ Токтайэв шырпэ дэнэ шэным (мэкш) классыш кондэныт. Тудым 7-шэ класс гыч пионьэр, отличник Вэршинин налын шэныш тулым пижыктэн. Токтайэвшэ тулан мэкшым йӧрыктэн шуктыдэак конта шэнгэк кудалтэн. Пырдыжыш тул пижын. Конгам шалатымэ дэнэ гына тулым йöрыктымӧ.

Титакан-влаклан мэрым ыштымэ.

Шибаков Валья.

Рэдакцэ дэч: Тидэ осал факт пионьэр-влак коклаштэ паша начар каймым ончыкта. Отличник-влак нимолан брын кийат, нуным огыт эскэрэ, осалыш кайэныт.

„Элэксан, альэ тудын ачажэ титакан“?

Элэксанлан галстукым сакашат намыс!

Мыйынат йэчэм укэ ыльэ. Ачам укэат, чӱчым дэч йэчым налын пу, манын йодым. Тудо мланэм, йэчым налын пуыш. Мый путырак куанышым. Налын огэш пу ыльэ гынат, оксам садыгак ом шолышт ыльэ. Элэксан пэш кугу титакым ыштэн. Пионьэрлан тыгэ йоддэ налаш огэш йӧрӧ. Тыгай осал пашам ыштымэкэ, йошкар галстукым сакэн кошташат намыс!

Ачажат кугу титакан. Кырэн да чот вурсэн ныгӧмат, нымоланат туныкташ огэш лий. Элэксан тыгай уда пашам ыштэн гынат, ачажлан пэрвой каналан проститлашыжэ кӱлэш ыльэ.

Шибаков Валья.

Руш-Кукмор ПКШ, Йошкар-Ола район.

Йодыш палэ дэн Йогор

Йодыш палэ:—Иогор, мыйым мом тынарэ тӱслэн ончэт? Ужмн отыл мо?

Йогор:—Молан тыйэ тыштэ улат? Кö тыйым тышкэ шындэн? Мый тыйым ӱштыл шуаш шонэм?

Йодыш палэ:—мыйым ӱштылын шуынэт? Мыйым ӱштыл шуынэт гын, сайын тунэм!

Йогор:—А тидыжым пожалэ сайын шоналташ возэш.

Палэныт

27-шэ йанварыштэ пэчэтлалтшэ задачыштэ вич квадрат гыч кум пырчым налын кум квадратым кодаш кӱлэш ыльэ. Тидлан 4,14 да 15 №-ан шырпым налман. Тидым Пэтров И.—(Помар ПКШ гыч, Вэрников Й.—(Исмэнца ПКШ гыч), Йэфрэмов М., Мамзонова, Соловйова, Йэфрэмова Сабанцэва (Кужэнгэр йоча пӧрт гыч) чыланат палэныт.

Отв. рэдактор—
Г. Г. БАЖАНОВ.

Упол. Марлита № 16. Тираж 10722 экз. Йошкар-Ола, Маргосиздатын 1-шэ типогр. ВЛКСМ Марөбком орган. Савыктыштэ „Марий Коммун“